

SOTSIAALMINISTEERIUM

Kadri Nõmm
Riigikohus
info@riigikohus.ee
Lossi 17
50093, Tartu, Tartu maakond

Meie 12.03.2020 nr 1.2-5/456-2

Vastus Riigikohtule põhiseaduslikkuse järelvalve asjas nr 5-20-1

Lugupeetud Riigikohus

Olete palunud Sotsiaalministeeriumil avaldada arvamust Tallinna Halduskohtu poolt 06.02.2020 otsusega haldusasjas nr 3-19-1389 põhiseaduse vastaseks tunnistatud normi põhiseaduspärasuse kohta. Halduskohus on jõudnud järeldusele, et kaebajale on jäetud tagamata piisav abi, kuna retseptiravimite mahaarvamisosigusega jääb kaebajale elamiseks kätte vähem kui 150 eurot, mis on seadusega sätestatud toimetulekupiir, mistõttu esineb Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 28 lõike 2 riive. Seetõttu on halduskohus leidnud, et sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 133 lõige 1 on põhiseadusega vastuolus osas, milles see ei võimalda toimetulekutoetuse määramisel sissetulekust maha arvata retseptiravimitele tehtavaid kulutusi. Vaadeldava normi ja halduskohtu lahendi analüüsi valguses avaldab Sotsiaalministeerium järgmist.

SHS § 133 lõikega 1 sätestatakse, et toimetulekutoetuse arvestamise aluseks on üksi elava isiku või perekonna kõigi liikmete eelmise kuu netosissetulek, millest arvestatakse maha makstud elatis, jooksvad kuul tasumisele kuuluvad eluasemekulud ning kehtestatud toimetulekupiir. Nõustume halduskohtu järeldusega, et SHS § 133 lõikes 1 sätestatud mahaarvatavate kulutuste loetelu on kinnine ning võimaldab netosissetulekust maha arvata vaid elatise, eluasemekulud ning toimetulekupiiri. Toimetulekutoetuse eesmärk on isikute iseseisvat toimetulekut soodustava ajutise abimeetmena leevendada abi vajavate isikute ja perekondade materiaalsel puudust, tagades minimaalsed vahendid esmavajaduste rahuldamiseks (SHS § 131 lg 1). Selgitame, et toimetulekutoetus on universaalne toetus kõigile neile, kes selle saamise tingimustele vastavad. See tähendab, et toimetulekutoetuse arvestamisel ei hinnata iga isiku või pere konkreetseid vajadusi, vaid kõigile tagatakse rahalised vahendid ainult toimetulekupiiri ulatuses. Toimetulekutoetuse arvestamisel võetakse arvesse makstud elatis ja eluasemekulud ning see arvestatakse sissetulekust maha. Tegemist on sundkuludega, mis on igakuised ja mille täitmisega peab isik arvestama. Elatise arvesse võtmise eesmärgiks on soodustada laste toimetulekut. Samas ei arvestata mahaarvatavate kuludena selliseid kulusid, mis on ühekordsed ja mis ei pruugi olla igakuised. Täiendavate sotsiaaltoetuste maksmise kaudu saavad kohalikud omavalitsused aga keskenduda konkreetse inimese vajadustele ehk abistada rahaliste toetustega neid isikuid, kelle puhul toimetulekutoetus ei kata isiku kõiki vajadusi.

Halduskohus on oma 06.02.2020 otsuse (haldusasjas nr 3-19-1389) punktis 55 avaldanud, et ei ole äratuntav, et toimetulekupiir peaks hõlmama ka kulutusi ravimitele ning et riigieelarve seaduse seletuskirjast ega ka SHS seletuskirjast ei nähtu asjakohaseid põhjendusi ega analüüsi, mis õigustaksid retseptiravimite maha arvamata jätmist. Juhime

tähelepanu, et sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse (681 SE I) eelnõu seletuskirjas on selgitatud järgmist: „*Kooskõlas Põhiseaduse §-ga 28 on käesoleva seadusega avatud toimetulekupiiri sisu ja sätestatud, et toimetulekupiiri kehtestamisel lähtutakse minimaalsetest tarbimiskuludest toidule, riietusele ja jalanõudele ning muudele kaupadele ja teenustele esmavajaduste rahuldamiseks. Muud kaubad ja teenused esmavajaduste rahuldamiseks on eelkõige hädapärased hügieenitarbed, ravimid, arstiabi saamiseks visiiditasu, tasu sauna-, transpordi- või kingsepa poolt osutatavate teenuste eest. Kuna iga perekonna või tema liikmete vajadus esmatarbekaupade või teenuste järele võib olla erinev, ei ole nende kaupade ja teenuste struktuur seadusega täpselt reguleeritud.*“¹ Seega on seadusandja selge mõte olnud see, et toimetulekupiir sisaldab ka kulutusi ravimitele. Kuivõrd seadusandja on lähtunud eeldusest, et toimetulekupiiri sisse mahuvad ka kulutused ravimitele, ei ole SHS § 133 lõikes 1 nähtud ette retseptiravimite mahaarvamist toimetulekutoetuse arvestamisel. Leiame, et seetõttu on välistatud ka PS §-s 28 sätestatud põhiõiguste riive.

PS §-s 28 sätestatud riigi poolt abi andmise kohustuse täitmise puhul tuleb arvestada, et toimetulekutoetus ei ole ainuke abimeede inimeste abistamiseks. Ravimite kontekstis rakendatakse abimeetmeid Eesti Haigekassa kaudu, mis aitab kindlustatud isikutel ravimite eest tasuda. Ravimihüvitise pakkumine ehk ravimite eest tasumine riiklikest vahenditest on ravikindlustuse seaduses (RaKS) sätestatud peamine meede ravimite kättesaadavuse tagamisel. RaKS-i kohaselt on retseptiravimitele kehtestatud soodustused, mille puhul on lähtutud põhimõttest, et kõrgem soodusmäär on raskete ja krooniliste haiguste raviks vajalikel ravimitel. Lisaks on suuremad soodustused teatud elanikkonnagruppidele. Retseptiravimite puhul tuleb arvestada ka sellega, et kõik ravimid ei ole elutähtsad. Näiteks soodustuse protsendiga 50 kompenseeritakse kõiki selliseid soodusravimite loetellu kantud ravimeid, mis on ette nähtud haiguste raviks, mis otseselt pole eluohtlikud, rasked või kroonilised või rakendatakse juhul, kui patsiendil puudub konkreetne diagnoos.²

Lisaks makstakse alates 2018. aastast täiendavat ravimihüvitist kindlustatud isikutele, kellel kulub ambulatoorseks raviks vajalike ja ravimite loetellu kantud ravimite ostmisele kalendriaastas vähemalt 100 eurot (RaKS § 47). Hüvitis on abiks neile, kes kulutavad soodusravimite ostmiseks keskmisest rohkem raha (nt isikud, kes peavad kasutama kalleid ravimeid või kroonilised haiged, kes peavad ravimeid võtma pika aja jooksul või tarvitavad mitut ravimit korraga). Täiendav ravimihüvitis kehtib automaatselt ehk kindlustatud isik saab täiendava soodustuse koos tavapärase ravimisoodustusega juba ravimi apteegist väljaostmisel ja Eesti Haigekassale täiendavat avaldust esitada vaja ei ole.

Ka kohalikel omavalitsustel on õigus määrata ja maksta täiendavaid sotsiaaltoetusi, millega hüvitatakse isikutele teatud teenuste või kaupade tarbimisega seotud kulud. SHS § 134 lõige 3 sätestab, et toimetulekutoetuse määramisel peab kohaliku omavalitsuse üksus hindama, kas toetuse taotleja või mõni tema perekonnaliikmetest vajab lisaks toimetulekutoetusele ka muud sotsiaalhoolekandelist abi. Lähtudes SHS § 15 lõikest 1 on kohaliku omavalitsuse üksus kohustatud välja selgitama inimese abivajaduse ja sellele vastava abi, mida tuleb abivajajale ka osutada. Seejuures on üheks enamlevinumaks kohaliku toetuse liigiks, mida abivajajatele makstakse, ravimitoetus. Ravimite ja tervisega seotud kulutuste katmiseks maksavad toetust 50 kohaliku omavalitsuse üksust. Kitsendatud sihtrühmale maksavad ravimite kompenseerimisega seotud toetust veel 9 omavalitsust (nt ainult lastele, eakatele ja/või puuetega inimestele). Sealhulgas ei arvata toimetulekutoetuse arvestamisel isiku sissetulekute hulka kohaliku omavalitsuse üksuse poolt makstud sissetulekust sõltuvaid ja sihtotstarbelisi toetusi. Eesmärgiks on toetada isikut riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse koostöös.

¹ Sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (681 SE I), lk 7. Arvutivõrgus: <https://www.riigikoju.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/fb09b83a-35e4-351f-80f8-89e523583027/Sotsiaalhoolekande%20seaduse%20muutmise%20seadus>

² Ravimite soodustused. Eesti Haigekassa koduleht. Arvutivõrgus: www.haigekassa.ee.

Täiendavalt märgime, et Riigikohus on parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta osas selgitanud, et sotsiaalharta kohaldamise praktika lähtub puuduse hindamisel riigi poolt kindlaksmääratud elatusmiinimumist, mis tähendab, et puudustkannatav on isik, kelle vahendid ei taga elatusmiinimumi. Talle antava abi suurus ei tohi seetõttu olla riigi elatusmiinimumiga ilmselges mittevastavuses.³ Eelnevast tulenevalt on võimalik toimetulekupiiri võrrelda elatusmiinimumiga. Käesoleval aastal on elatusmiinimum 221,36 eurot. Nimetatud summast moodustavad 102,70 eurot minimaalsed toidukulud ning 118,65 eurot mittetoidukulutused, millest omakorda moodustavad eluasemekulud 82,25 eurot.⁴ Toimetulekupiir pere ainsale või esimesele liikmele on 2020. aastal 150 eurot. Kuivõrd toimetulekutoetuse raames kaetakse lisaks toimetulekupiiri tagamisele ka eluasemekulud, on võimalik kõrvutada ja võrrelda toimetulekupiiri elatusmiinimumiga, millest on maha arvestatud eluasemekulud. Käesoleval aastal katab toimetulekupiir eluasemekuludeta elatusmiinimumi, milleks on 139,11 eurot (221,36 – 82,25). Juhime tähelepanu, et nimetatud summa hulgas on ka kulutused tervisele, mis moodustasid 9,44 eurot. Seega on toimetulekupiir, mis hõlmab kulutusi ravimitele, kooskõlas ka elatusmiinimumiga.

Kokkuvõtvalt leiame, et SHS § 133 lõige 1 on kooskõlas põhiseadusega, kuivõrd kehtestatud toimetulekupiiri sisse on arvestatud kulutused ravimitele ning riik on retseptiravimite puhul isikute toetamiseks ette näinud ka muid abimeetmeid. Oleme seisukohal, et riik on taganud abi vajavatele isikutele retseptiravimite kontekstis isiku PS §-st 28 tulenevad põhiõigused kõikide eelpool välja toodud abimeetmete kaudu.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Tanel Kiik
sotsiaalminister

Ulli Luide 626 9723
ulli.luide@sm.ee

Merilin Oldekop 626 9165
merilin.oldekop@sm.ee

---

³ Riigikohtu 21.01.2004 otsus nr 3-4-1-7-03, p 20.

⁴ Statistikaameti statistika andmebaas. LE27: Ühe liikmega leibkonna arvestuslik elatusmiinimum, 30 päeva minimaalse toidukorvi maksumus ja mittetoidukulutuste maksumus. Arvutivõrgus: <http://andmebaas.stat.ee/>.